

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze diplomové práce

Pěstounská péče

Kristýna Kuřová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Předkládaná diplomová práce, zabývající se pěstounskou péčí, je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje téma pěstounské péče v současnosti i minulosti. Práce uvádí postavení pěstounské péče v rámci náhradní péče o děti v České republice, definuje orgány sociálně-právní ochrany zabývající se pěstounskou péčí, právní úpravu i financování ze strany státu. Praktická část je zaměřena na definování konkrétního orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vybraným orgánem je Úřad práce České republiky. Tato část představuje proces udělování dávek pěstounské péče a státního příspěvku na výkon pěstounské péče v praxi ze strany veřejné správy. Na základě zjištěných informací jsou vyhodnoceny případné problémy, se kterými se Úřad práce v udělování financí potýká.

Klíčová slova: Pěstounská péče, pěstounská rodina, náhradní rodinná péče, dávky pěstounské péče, státní příspěvek na výkon pěstounské péče, orgán sociálně-právní ochrany dětí, Úřad práce ČR

Cíle práce

Cílem teoretické části je definovat pěstounskou péči z hlediska právní normy ČR včetně charakterizování postavení v náhradní péči o děti. Dílčím cílem předložené diplomové práce je zpřehlednění historie pěstounské péče a dále identifikace orgánů sociálně-právní ochrany zabývající se danou problematikou.

Hlavním cílem praktické části předkládané práce je seznámení s orgánem sociálně-právní ochrany v praxi v České republice.

Praktická část předložené diplomové práce je zaměřena na Úřad práce se zaměřením na výplatu dávek pěstounské péče a státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Práce zobrazuje problematiku výplaty ze strany veřejné správy se zjišťovanou identifikací problémů a návrhem na jejich řešení. Hlavní výzkumnou otázkou je tedy, jaká je současná situace v procesu udělování dávek pěstounské péče a státního příspěvku na výkon pěstounské péče na Úřadu práce.

Metodologie

Metody výzkumu použité v uvedené diplomové práci jsou převážně kvalitativního charakteru. Již z počátku práce byla pro účely teoretické části využita technika studia dokumentů, která byla aplikována rovněž v praktické části práce. V rámci teoretické části bylo čerpáno z odborné literatury, z příslušných webových stránek a platných zákonů České republiky. V praktické části práce se jednalo o studium statistických ročenek uveřejněných na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, dalších příslušných zákonů, metodik a interních dat poskytnutých pracovníky Úřadu práce České republiky.

Pro zpracování praktické části bylo využito dalších technik sběru dat. Jednou z nich je rozhovor pomocí návodu, kdy návod představuje seznam témat, která jsou pro tazatele důležitá. Pro účely této práce byly vytvořeny čtyři návody– pro pracovníka kontaktního pracoviště Úřadu práce ČR, pěstouna jako příjemce dávky pěstounské péče, pracovníka krajské pobočky Úřadu práce ČR a příjemce státního příspěvku na výkon pěstounské péče.

V oblasti dávek pěstounské péče byla dále vybrána k výzkumu anketa, která přispěla díky své mohutnosti k odhalování dalších aspektů.¹ Anketa měla za cíl získání dalších již konkrétních informací a názorů pracovníků Úřadu práce. Anketa byla vytvořena v systému České zemědělské univerzity v Praze na webu dotaznik.czu.cz. Anketa byla rozeslána jednotlivým pracovníkům Úřadu práce na oddělení SSP a dávek pěstounské péče napříč ČR na jejich pracovní e-mail.

Diskuze a výsledky

O dávkách pěstounské péče rozhodují konkrétně kontaktní pracoviště Úřadu práce na oddělení státní sociální podpory a dávek pěstounské péče. Jejich pracovníci se věnují celému procesu udělování a výplaty. Pro potřeby zjištění situace v této oblasti ze strany veřejné správy byli osloveni konkrétní pracovníci, na základě jejich informací došlo k ucelení poznatků o procesu dávek pěstounské péče a ke konkretizaci některých problémů.

V souvislosti se změnou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a rovněž s nárůstem pěstounské péče, resp. pěstounských dávek se v posledních dvou letech pracovníci SSP a dávek PP setkávají se specifickou a relativně složitější agendou. Novelizací ZOSPOD pracovníkům přibyla práce v souvislosti s novou dávkou pěstounské péče a systematické změně některých dávek. Ze statistik rovněž vyplývá, že od roku 2013 dochází k navýšení počtu pěstounských dávek. Tato fakta vedla také k navýšení výdajů na dávky pěstounské péče ze strany státu. Pracovníci tak čelí většímu nárůstu práce a většina z nich spravuje dále agendu státní sociální podpory.

Z výzkumu vyplývá, že na pracovištích se nenachází aktuální formuláře. Důvodem je, že se zastaralé formuláře dosud nevyčerpaly a Generální ředitelství ÚP se chce chovat hospodárně. Na starých žádostech chybí několik informací důležitých pro výplatu. Klienti si poté nevědí rady a čekají na vyplnění v kanceláři za pomoci referenta. Důsledkem je delší doba čekání pro klienty. Možným řešením může být vytvoření šablony žádosti s dopsanými vysvětlivkami k chybějícím údajům, např. upozornění na dopsání Id datové schránky do formuláře.

¹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, 123-124

Nejvíce problémovou dávkou z pohledu referentů je odměna pěstouna. Odměna pěstouna z důvodu titulu příjmu ze závislé činnosti má několik specifických vlastností. Největší problém nastává u Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a funkčních požitků, pokud klient u ÚP chce uplatňovat slevu na dani. Z výzkumu vyplývá, že toto prohlášení činí referentům značné potíže. Stěžují si, že nejsou mzdoví účetní. Pomoc mohou žádat pouze na účetním oddělení v Jeseníku. Vzhledem k faktu, že pěstoun je v tomto případě zaměstnanec Úřadu práce, dávalo by smysl, kdyby Prohlášení poplatníka podepisoval klient na místě, kde si podepisují prohlášení běžní zaměstnanci.

Odměna pěstouna má další specifikum, a to v oblasti příbuzenské pěstounské péče. Dle zákona je odměnu možno poskytnout pouze prarodičům dítěte, kteří jsou hodni zvláštního zřetele. Status zvláštního zřetele si ÚP vyžaduje od OSPOD. ÚP pak s přihlédnutím na vyjádření rozhodne, zda prarodič odměnu dostane. V praxi ale referenti rozhodnou pouze na základě tohoto vyjádření, ač s ním i nesouhlasí. Problémem je, že zmíněné vyjádření nemusí být nikterak konkrétní a referent tak nemusí vědět, proč konkrétní prarodič je hodný odměnu pěstouna pobírat a jen slepě dávku přiznává. Dle názoru autorky by ÚP měl vyžadovat větší konkrétnost onoho vyjádření, případně zavést alespoň pro účely odměny prohlášení o sociálních a majetkových poměrech, které používá např. hmotná nouze. Postačila by i větší součinnost s OSPOD.

Komunikace s klientem na Úřadu práce je někdy komplikovaná z obou stran. Referentům komplikují práci nepozorní klienti, kteří často ignorují osmidenní ohlašovací povinnost při změnách rozhodných pro dávky. Vznikají přeplatky, které referent musí vyčíslit a zahájit také řízení o přeplatku. Naopak pěstouni si stěžují, že pracovníci jsou někdy nekvalifikovaní a špatně je informují. V některých kontaktních pracovištích mají speciální pracovníky, kteří se agendě pěstounských dávek věnují. U pracovišť, kde je více pracovních sil pro SSP a PP je velmi příhodné vyčlenit pracovníky, kteří se budou agendě věnovat dopodrobna. Samozřejmě na pracovištích s dvěma až třemi pracovními silami není možné takovou koncepci zavést. Řešení problémů lze nalézt v praxi jednoho pracoviště ÚP, kdy si pracovník s žadatelem, resp. klientem, sjednává předem domluvené schůzky.

Přímá finanční podpora formou dávek není jedinou pomocí osobám pečujícím a osobám v evidenci. Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče jsou financovány služby potřebné pro pěstounské rodiny. O státním příspěvku rozhoduje a vyplácí jej krajská pobočka ÚP. V přiznávání příspěvku oslovení pracovníci nemají žádné potíže. Problém přináší pouze průběžná kontrola u příjemců, kdy dochází k chybnému použití. Úřad práce příjemce může upozornit na chybné použití a v případě pozdější ignorace může uložit pokutu z pravomoci zákona o finanční kontrole. Pokud je příspěvek špatně použit, není povinností vracet poměrnou část příspěvku. Zde lze doporučit legislativní změnu a vložit do zákona, jakým způsobem postupovat v případě chybného použití příspěvku. Návrhem by mohlo být vrácení částky, která byla chybně využita.

Kromě dávek pěstounské péče mají pěstouni možnost využít další přímé podpory ze strany státu. Pěstounské dávky se nepočítají do rozhodného příjmu státní sociální podpory, tudíž je možnost zažádat o dávky státní sociální podpory. Problém vzniká v situaci, kdy má pěstoun dítě do čtyř let jeho věku. Může si zažádat o rodičovský příspěvek. Pokud splní podmínky, pěstoun si může zvolit i nejvyšší částku, která mu bude každý měsíc vyplácena. Tím vzniká problém při případném navrácení dítěte biologickým rodičům nebo umístění k adoptivním rodičům, kteří mohou, z důvodu zvolení nejvyššího příspěvku ze strany pěstouna, přijít o velkou část příspěvku. Příspěvek se totiž pohybuje s dítětem. Jde o legislativní chybu. Jiný návrh řešení než je změna zákona doporučit nelze, protože ze zákona mají na zvolení výše příspěvku pěstouni nárok, pokud splní stanovené podmínky.

Jak již bylo psáno, v posledních dvou letech dochází k navyšování pěstounské péče, respektive také dávek pěstounské péče i státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Dokazuje to navýšení počtu dávek pěstounské péče i výdajů na dávky pěstounské péče z hlediska státního rozpočtu. Totéž se spatřuje u státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Zvyšuje se počet žádostí i výdajů. Do budoucna je možné předpokládat další zvýšení. Je proto důležité se zaměřit na efektivnější správu dávek pěstounské péče a minimálně udržet současnou správu státního příspěvku na výkon pěstounské péče.

Seznam použitých zdrojů – vybrané bibliografické citace

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

Dávky pěstounské péče 2013 [online]. Praha: MPSV, 2013 [cit. 2015-11-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14866/davky_2013.pdf

NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 798 s. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči a osvojení: (v souvislosti s účinností nového občanského zákoníku). Ostrava: Moravskoslezský kraj, ©2014. 16 s. ISBN 978-80-87503-65-2.

SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2014. 77 s. Monografie. ISBN 978-80-7418-218-1.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů